

un dossier per a quan faltés el president: biografies amanides amb el cant d'«Els Segadors», i l'inevitable «Ja sóc aquí», anècdotes, declaracions... L'endemà de la mort, succeïda a quarts de vuit del vespre, alguns diaris publicaven extensos articles d'opinió, suplicats a tota pressa als molts amics polítics i als pocs amics personals del president mort, una selecta societat miraculosament multiplicada segons anaven passant les hores posteriors a la defunció.

«Ara passa el mateix de sempre; que després de mort tothom és bo», afirma un venedor de diaris repassant els titulars del dia. «I miri que jo l'estimava, però n'hi ha molts que en malparaven o el deixaven de costat i ara el posen en un altaret...», es plany. Els turistes segueixen tafanejant, un japonès entusiasmat engega el vídeo davant un grup de dones endolades que resen i demanen silenci. De tant en tant, un locutor fa un breu comentari. La missa s'allarga més d'hora i mitja, i alguns nens pidolen un gelat i s'embruten la roba de diumenge seient a terra. No hi ha estretors ni aglomeracions. «Que descansi en pau el nostre germà Josep, el president Tarradellas», prega el cardenal Jubany, i per un moment es deté el temps i irromp l'enyorança. Només han passat quaranta hores, i el mort ja és història.

Acabada la cerimònia, el mestre Virgili dirigeix el cant d'«Els Segadors», últim homenatge de Barcelona a la memòria del president que va restituir la Generalitat. Poques veus, però, trenquen el silenci: és un *tempo* molt lent, no s'acaben d'entendre els gestos del director, que canta a ple pulmó. Comencen a desfilar les autoritats, i és Maria Antònia Macià, endolada i tranquil·la, qui arranca el primer aplaudiment corprès de la multitud. Quan surt, en el primer cotxe que segueix el furgó funerari, saluda amb mà tremolosa. «S'assembla molt a la Mercè Rodoreda», fa una veu. Alguns bados espïen les cares conegudes, s'agiten mocadors blancs.

La comitiva, a continuació, emprèn el camí de Cervelló, el poble on va néixer Tarradellas fa vuitanta-nou anys. Allí serà enterrat, en un senzill cementiri blanc, rectangular, al mateix panteó on reposen els seus pares i Montserrat, la filla malalta que va morir fa cinc anys.

L'abat de Poblet, el pare Maur Esteve, l'espera a l'església parroquial de Sant Esteve. Amic personal de la família, serà qui celebri els darrers funerals davant els fills del poble en què es crià el president. «Aquí n'hem parlat tota la vida, de Josep Tarradellas», res-

pon seriós un veí al periodista que demana esgarips tòpics. A tres quarts de dues es tanca aquest segon funeral, íntim, com havia demanat la família. A Cervelló, l'emoció sí que és al carrer, i ennuega la veu d'un locutor, jove i professionalment asèptic, destacat al cementiri. Ja fa estona que no hi cap una agulla, els accessos estan bloquejats i s'espera en silenci l'arribada de la família. Planes, el fosser de Cervelló, assumeix el comandament tècnic del soterrar amb un punt solemne que tracta d'ocultar el sentiment. Més de vint-i-cinc periodistes el contemplen, molts d'ells càmera en mà, mentre assenyalen el nínxol en què haurà d'encabir-se el taüt. El sepulcre, molt

senzill, està excavat a terra i sobresurt uns pams de pedra blanca. Maria Antònia —*Antonieta*— Macià ve del braçet del seu fill, alt com el pare, i seu esgotada en una cadira, envoltada dels seus. A les dues i cinc, el fèretre ja és dins. Mentre la viuda hi llença l'última flor, els manobres col·loquen la làpida de nou. La coral Sant Jordi, dirigida per un ja recuperat Oriol Martorell, entona el «Cant dels ocells».

L'atmosfera, immòbil, queda congelada per uns instants i esclata, després, en un cant comú. Veïns i amics de Tarradellas canten «L'hora dels adéus» amb la coral. «És un adéu per uns instantos», fa la cançó. Maria Antònia, dreta, deixa escapar una llàgrima. □

JOSEP FORNAS: «LA DOCUMENTACIÓ QUE TARRADELLAS NO VOLIA QUE NINGÚ VEIÉS NO ÉS A POBLET»

Tot l'arxiu no és a Poblet

Per conèixer el perfil humà de Josep Tarradellas, EL TEMPS ha parlat amb Josep Fornas, la persona que entre els anys 1960 i 1977 va ser el secretari i el conseller polític, a l'interior, del llavors president de la Generalitat de Catalunya a l'exili.

J. M. Pasqual

—**V**ostè va conduir diverses persones fins a Saint-Martin-Le-Beau durant molts anys, en una mena de captació de tarradellistes...

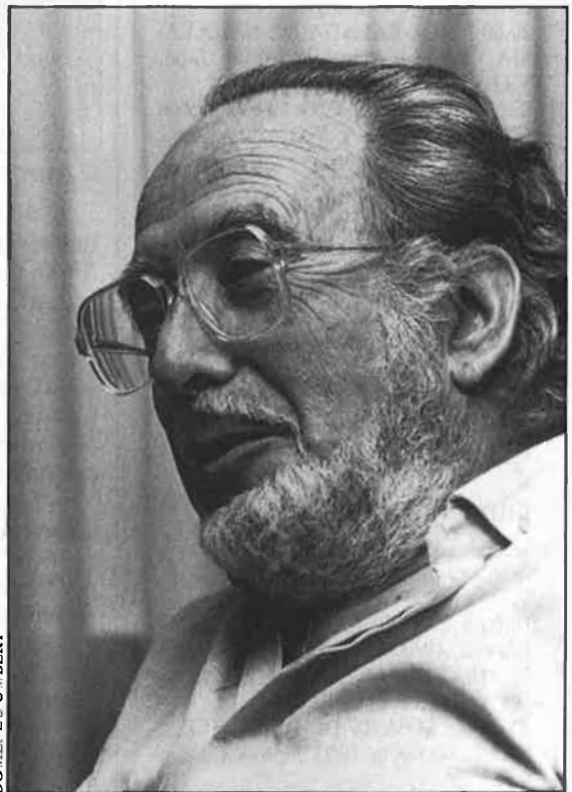
—Si els que arribaven a Saint-Martin-Le-Beau eren antitarradellistes, Tarradellas els neutralitzava; si ja eren tarradellistes, llavors tornaven embalats. Pocs tornaven indiferents. Tarradellas tenia una gran força de persuasió.

—Però l'autoritat moral sobre els partits polítics se li feia difícil...

—El PSUC, Unió Democràtica, el Front Nacional, els mateixos socialistes i, posteriorment, el partit de Pujol, reivindicaven una Catalunya absolutament nova, però recuperar les institucions els era el de menys. I en certa manera, com que Tarradellas representava les institucions, no comptava.

—Tarradellas també havia dit que no volia comptar amb cap partit...

—Era un home dur i tenia una visió

«Era un home dur, amb una visió estricta del que havia de fer».

estRICTA d'allò que havia de fer. Deia que no era de cap partit i que no volia comptar amb cap partit, sinó amb el poble en general. I ningú el feia canviar d'opinió.

FILMOTECA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

DIMECRES, 15

18.00 h.: CARTA DE PRESENTACIÓN, *John M. Stahl*, 1938. EUA. V.O.

20.00 h.: L'AMOR PUR DE CARMEN, *Keisuke Kinoshita*, 1952. Japó V.O.S.anglès.

22.00 h.: OLVIDAR VENECIA, *Franco Brusati*, 1980. Itàlia. V.O.S.E.

DIJOUS, 16

18.00 h.: MATRIMONI SAGRAT, *John M. Stahl*, 1943. EUA. V.O.S.anglès.

20.00 h.: LA TRAGÈDIA DEL JAPÓ, *Keisuke Kinoshita*, 1953. Japó. V.O.S.anglès.

22.00 h.: PERSECUCION EN TEXAS, *Robert M. Young*, 1982. EUA. V.E.

DIVENDRES, 17

18.00 h.: AMBICIOSA, *Otto Preminger*, 1947. EUA. V.O.S.anglès.

20.00 h.: LA BALADA DE NARAYAMA, *Keisuke Kinoshita*, 1958. Japó. V.O.S.anglès.

22.00 h.: DESPERADO CITY, *Vadim Glowna*, 1980. RFA. V.O.S.E.

DISSABTE, 18

16.00 h.: EN OTRO TIEMPO, EN OTRO LUGAR, *Michael Radford*, 1983. Gran Bretanya. V.O.S.E.

18.00 h.: DEBIL ES LA CARNE, *John M. Stahl*, 1947. EUA. V.O.S.anglès.

20.00 h.: TEMPESTA DE NEU, *Keisuke Kinoshita*, 1959. Japó. V.O.S.anglès.

22.00 h.: TEMPESTAD, *Paul Mazursky*, 1982. EUA. V.E.

DIUMENGE, 19

12.00 h.: Matinal Infantil: AHI VA ESE BOLIDO, *Robert Stevenson*, 1969. EUA. V.E.

16.00 h.: DESPERADO CITY, *Vadim Glowna*, 1980. RFA. V.O.S.E.

18.00 h.: TEMPESTAD, *Paul Mazursky*, 1982. EUA. V.E.

20.00 h.: SOMNIS DE PRIMAVERA, *Keisuke Kinoshita*, 1960. Japó. V.O.S.anglès.

22.00 h.: EN OTRO TIEMPO, EN OTRO LUGAR, *Michael Radford*, 1983. Gran Bretanya. V.O.S.E.

Travessera de Gràcia, 63.
Telèfon 201 29 06

—Això el va portar a enfrontaments...

—Tarradellas anava contra aquells que eren contraris a la seva idea, ja fos l'abat de Montserrat, la Comissió Caludi Ametlla, l'Òmnium Cultural, o qui fos.

—¿Com era la vida de Tarradellas a Saint-Martin-Le-Beau?

—La famosa història que Tarradellas s'havia quedat amb els fons de la Generalitat i que disposava de molts milions és una pura fantasia. Quan va sortir de Catalunya, la Generalitat no tenia ni cinc de calaix, els fons havien estat lliurats al govern espanyol.

El president del govern central, Felipe González, en un moment de la missa.

A Saint-Martin-Le-Beau, Tarradellas vivia del que donava l'explotació d'una vinya propietat dels seus pares, que arribava només per poder pagar els viatges i la correspondència, unes cartes confidencials de les quals es feien 10.000 exemplars. Tot el mite de la fortuna de Tarradellas, doncs, és fals.

—¿Per a què servien aquelles cartes confidencials?

—Tenien sempre una finalitat. Per a carregar-se Òmnium Cultural, per a explicar què passava a Montserrat, o per a explicar activitats que ell creia no vàlides. A les cartes sempre hi havia la indicació «còpia confidencial», i es comptaven per milers.

Era la forma que tenia Tarradellas d'expressar-se i de donar-se a conèixer, i creia que hi havia sectors del país que l'entenien i que hi estaven d'acord. Altres sectors se sentien al·ludits i es de-cantaven contra ell.

—¿Per què no havia retornat abans del 77?

—Ell recomanava a tots els exiliats que tornessin. Deia a tothom que la feina s'havia de fer a l'interior. Però ell,

precisament, creia que s'havia de quedar fora, perquè havia de representar la institució. I era la forma de no haver de claudicar.

—¿I quan començà a veure's amb representants de l'Estat espanyol?

—Va ser un engany a mitges. Després de l'1 de Setembre del milió de persones, el govern espanyol va pensar que si jugava la carta Tarradellas, sabent que les forces polítiques de Catalunya hi estaven en contra, dividiria el país. Però Tarradellas no es deixava enganyar. Tenia al cap poder seure al Palau de la Generalitat, i la resta ja vindria després. Creia que, ni que fos

nomenat pel rei, l'important era que a Catalunya hi hagués un president. Així va ser, i els partits polítics aviat van transigir.

—¿L'arxiu Tarradellas és tan important com es pot suposar?

—L'arxiu té diverses vessants. Una part important fa referència a la guerra civil. Tarradellas sempre anava escrivint, amb una lletra infernal, en unes llibretes que duia sempre a sobre.

Una altra part és la seva correspondència personal. Rebia moltes cartes i n'escrivia també moltes. De tota l'època de l'exili hi ha una correspondència important, amb els exiliats d'Europa i d'Amèrica.

—¿Es pot dir que és un arxiu complet i únic?

—A partir del 1961, jo li faig d'enllaç amb l'interior i tinc per duplicat quasi tot el que ell pensava. Ens trucàvem almenys una vegada a la setmana i guardo en una mena de dietari, escrit en blau, el que jo li comunicava i en vermell el que em deia ell. Això durant setze anys.

«Mai no es va amagar de dir-se republicà, i tampoc joancarlista».

També guardo la correspondència. Ens escrivíem amb adreces fictícies. I teníem un codi per a evitar els noms reals de les persones.

—¿Per exemple?

—Jordi Pujol era el Zaragoza, Andreu Abelló era el Moro, Joan Sansa era el Sarracen, Jaume Carner era el Vendrell...

—¿I d'aquí uns anys, l'arxiu que es guardat a Poblet ens explicarà altres coses sorprenents?

—Miri, la documentació més preuada, la que Tarradellas no volia que ningú veiés, no és a Poblet. No s'ha perdut. Tinc la certesa que la té algú altre. Però no és a Poblet.

—¿Qui diu que la té?

—Ha, ha..., no ho sé, no ho sé.

—¿Quina opinió tenia Tarradellas del seu successor a la presidència de la Generalitat?

—Abans de conèixer Jordi Pujol, a Tarradellas li feia una certa il·lusió conèixer-lo. Li coneixia la trajectòria i sempre deia que havia de conèixer Pujol, perquè se li endevinava una certa categoria.

Després va haver-hi incomprensió mútua. Pujol no s'havia cregut mai que Tarradellas tornaria i que seria el primer president de la Generalitat restaurada. Alhora Tarradellas estava convençut que sí. Això feia que no s'entenguessin.

—¿Era un republicà, Tarradellas?

—La seva joventut va estar marcada pel republicanisme dels anys trenta. Això és difícil de deslligar. Que acceptés el marquesat o que tingués un gran respecte pel rei actual, no vol dir que veiés en la monarquia una institució moderna. Ell no es va amagar mai

de dir-se republicà, però, en canvi, tampoc de ser joancarlista.

—¿Quines manies tenia?

—Tarradellas pertanyia a una raça que ja ha desaparegut. Era un home educat. Sempre deia que els catalans —ell també s'hi comptava— eren uns maleducats. Creia que el protocol era important. Ressuscità la corbata en els homes i es mostrà contrari als pantalons en les dones. Però, tot, només quan l'ocasió ho requeria.

També tenia altres manies. Portava les cartes personalment a correus, per assegurar-se que arribarien.

—¿I manies polítiques?

—Era antifeminista, en política. Sense conèixer la dona d'un polític no es pot conèixer al polític, deia. Judicava molt els homes pel caràcter de les dones, però no les volia al davant quan parlava de política.

—¿Quins trets definien el seu caràcter?

—D'una banda era afectuós i sentimental. D'altra, quan es tractava de fofre crits, també era el número ú. I era molt estricta amb ell mateix. M'havia ensenyat blaus a la cuixa, de pessigades que es feia a si mateix quan algú l'incordiava. Per aguantar-se de respondre, per no saltar, es pessigava.

—¿Amb qui s'havia hagut de pessigar?

—Ha, ha..., ara, tampoc no ho recordo.

—¿Quin sostre polític hauria volgut per a Catalunya?

—No era un bufanúvols polític. Era absolutament realista i deia que Catalunya seria el que els catalans volguessin que fos. I els catalans, desgraciadament, volem molt poca cosa.

Els catalans som conservadors, porucs. Som un poble, en certa manera, tuïts pels anys d'estar sotmesos a un estat que no ens agrada. La idea d'una Catalunya plena, independent, Tarradellas no se l'havia proposada mai. Sempre deia que els catalans no tenim experiència d'estadistes i que n'havíem d'aprendre. Tanmateix, mai no l'havia sentit parlar d'utopies. □

ERNEST UDINA FA LA RADIOGRAFIA D'UN GRAN POLÍTIC

Tarradellas, públic

Ernest Udina va conèixer el president Tarradellas a Saint-Martin-le-Beau, i és autor de «L'aventura d'una fidelitat», un llibre en què recull els elements fonamentals de la seva biografia. A les poques hores de la mort del president, Udina ens fa una anàlisi apressada del Tarradellas polític.

Ramon Aymerich

—¿Quins són, al seu parer, els elements que intervenen en la formació política del jove Josep Tarradellas?

—Ja de petit —ell era d'una família pagesa, de pare liberal— se sent atret per la figura d'un Francesc Layret, que visita la colònia de Cervelló. Però el que resulta decisiu és la seva entrada al CADCI —ja instal·lat a Barcelona—, on destaca de seguida i és nomenat secretari de propaganda nacional. A la biblioteca comença a llegir llibres

de Martí i Julià, podem dir que l'ideòleg principal del nacionalisme d'esquerra d'aquell temps, un home que basava la seva noció de catalanisme en un moviment de tots, no en el sentit classista de la Lliga. Més tard, Francesc Macià, que visita sovint els locals del CADCI, es fixa en ell i el fa el seu secretari. L'encarregarà d'organitzar les eleccions de l'abril del 1931, quan l'Esquerra, que és un partit creat tres setmanes abans, arrasa. És a partir d'aquest moment que comença el Tarradellas polític, quan té trenta-tres anys.